

Санакоев Дмитро Борисович

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри фінансових та стратегічних розслідувань Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

**СУЧАСНІ СВІТОВІ ТРЕНДИ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ
ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ
(за матеріалами SOCTA 2021)**

Організована злочинність трансформується. Традиційні структури, очолювані впливовими керівниками, які контролюють специфічні сфери злочинної діяльності, дедалі частіше замінюються мобільними, гнучкими кримінальними мережами, які змінюють операції та модифікують свої бізнес-моделі на основі можливостей, стимулів, прибутковості та попиту. Легкість міжнародної торгівлі та подорожей, миттєвий доступ до інформації, передові технології та поширення зашифрованого зв'язку створюють сприятливі умови для процвітання транснаціональної злочинності. Шкідливі наслідки сучасної транснаціональної злочинності є далекосяжними, загрожуючи безпеці людей, держав і світовій економіці, дискредитуючи верховенство права та впевненість громадян у спроможності правоохоронних органів забезпечити їх захист.

Аналітичні дослідження європейських правоохоронних інституцій сектору безпеки (Інтерпол, Європол) розкривають сучасну картину діяльності організованих груп та організацій і дозволяють визначити перспективні напрямки такої діяльності та, відповідно, організувати належні превентивні заходи.

Так, розвідувальна картина та оцінка, проведені європейськими та вітчизняними аналітиками за методологією SOCTA, є яскравим нагадуванням про динамічного та адаптованого противника, з яким ми стикаємося у серйозній організованій злочинності як в Україні, так і в ЄС. Аналіз показує, що кримінальні структури більш рухливі та гнучкі, ніж вважалося раніше, використання насильства з боку організованої злочинності, схоже, зростає, а використання корупції та зловживання законними бізнесовими структурами є ключовими рисами серйозної та організованої злочинної діяльності.

Серйозна та організована злочинність залишається ключовою загрозою внутрішній безпеці ЄС і України. Вся злочинна діяльність, оцінена в рамках європейських і національних досліджень у 2021, має серйозний вплив на ЄС. Однак певні явища є особливо загрозливими і вимагають невідкладних узгоджених дій для їх усунення, з огляду на встановлені ознаки та мають бути враховані вітчизняними правоохоронними органами.

1. Подібно до бізнес-середовища, осередок злочинної мережі складається з управлінських рівнів і виконавців (т.зв. польових операторів). Цей осередок оточений низкою суб'єктів, пов'язаних із злочинною інфраструктурою, що надають допоміжні послуги, таких як брокери, шахраї з документами, технічні експерти, юридичні та фінансові консультанти, особи, які відмивають гроші та

інші постачальники послуг.

2. Застосування насильства з боку злочинців, причетних до серйозної та організованої злочинності в ЄС, зростає з точки зору частоти застосування та його тяжкості. Злочинці застосовують насильство без потреби й спрямовують зброю до осіб жертв, не зважаючи на їхню причетність або статус, часто погоджуючись на шкоду невинним перехожим. Загроза насильницьких інцидентів посилюється через часте використання вогнепальної зброї або вибухівки в громадських місцях.

3. Організованій злочинності властиве мережеве середовище, де співробітництво між злочинцями є плавним, систематичним і орієнтоване на прибуток. Кілька ключових дійових осіб співпрацюють у злочинних мережах з постачальниками послуг і брокерами, які виконують ключові ролі.

4. Ключовою характеристикою злочинних мереж, яка ще раз підтверджується пандемією, є їх спритність пристосовуватися до змін у середовищі, в якому вони діють та використовувати їх. Перешкоди стають злочинними можливостями і можуть бути такими ж простими, як адаптація нарративу, відомого *modus operandi*.

5. Корупція є ознакою більшості, якщо не всієї злочинної діяльності в ЄС та Україні. Корупція має місце на всіх рівнях суспільства і може варіюватися від дрібного хабарництва до складних багатомільйонних корупційних схем. Корупція підриває верховенство права, послаблює інститути держав і гальмує економічний розвиток. Корупція є ключовою загрозою, з якою потрібно боротися у протидії серйозній та організованій злочинності. Майже 60% злочинних угруповань, за даними SOCTA 2021, займаються корупцією.

6. Раніше масштаби та складність діяльності з відмивання грошей в ЄС були недооцінені. Серйозна та організована злочинність в ЄС в основному покладається на здатність відмивати величезні суми злочинних прибутків. З цією метою професійні особи, які відмивають гроші, створили паралельну підпільну фінансову систему для обробки транзакцій і платежів ізольовано від будь-яких наглядових механізмів, що регулюють законну фінансову систему. Ця паралельна система гарантує, що доходи, отримані злочинним шляхом, не можуть бути простежені як частина складної кримінальної економіки.

7. Використання технологій є ключовою ознакою серйозної та організованої злочинності в 2021 році. Зловмисники використовують зашифровані комунікації для спілкування один з одним, соціальні мережі та служби миттєвих повідомлень, щоб охопити більшу аудиторію для реклами незаконних товарів або поширення дезінформації. Інтернет-середовище та онлайн-торгівля надають злочинцям доступ до складних інструментів, що дозволяють здійснювати злочинну діяльність.

8. Потенційна глибока економічна рецесія після пандемії COVID-19 фундаментально формує серйозну та організовану злочинність в ЄС та Україні на найближче майбутнє. Попередні періоди економічного стресу можуть дати певний ступінь уявлення про те, як ці події можуть вплинути на злочинність в ЄС і які відповіді необхідно сформулювати, щоб протистояти існуючим і

виникаючим загрозам внутрішній безпеці ЄС і України протягом цього часу.

9. Легальні бізнес-структури використовуються для сприяння практично всім видам злочинної діяльності, що впливають на ЄС. Злочинці безпосередньо контролюють або проникають в легальні бізнес-структури, щоб сприяти їхній злочинній діяльності. Усі види легального бізнесу потенційно вразливі до експлуатації з боку серйозної та організованої злочинності. Так, за даними останніх досліджень, більше 80% злочинних мереж, які діють в ЄС, використовують для своєї злочинної діяльності легальні бізнес-структури. Близько половини всіх злочинних мереж створюють власні легальні бізнес-структури або проникають у бізнес на високому рівні.

10. Пандемія COVID-19 справила значний вплив на серйозну та організовану злочинність в ЄС. Злочинці швидко адаптували нелегальну продукцію та свою «професійну діяльність», щоб використати страх і занепокоєння європейців і отримати вигоду з дефіциту окремих життєво важливих товарів під час пандемії.

11. Серйозна та організована злочинність глибоко зачіпає всі верстви суспільства; крім прямого впливу на повсякденне життя громадян ЄС, це також підриває економіку, державні інституції та верховенство права. Понад 80% зареєстрованих злочинних мереж причетні до торгівлі наркотиками, організованої злочинної діяльності проти власності, акцизного шахрайства, торгівлі людьми, онлайн-шахрайства та інших видів шахрайства або незаконного ввезення мігрантів. Майже половина з них займається торгівлею наркотиками (38 %).

Нелегальний обіг наркотичних засобів та прекурсорів продовжує домінувати у серйозній та організованій злочинності в ЄС і Україні з позицій кількості залучених осіб і злочинних мереж, а також великих сум злочинних прибутків, отриманих у рамках виготовлення та розповсюдження наркотичних засобів та психотропних речовин. Значна частина насильства, пов'язаного з серйозною та організованою злочинністю, пов'язана з торгівлею наркотиками (кокаїн, канабіс, синтетичні наркотики). Європейські виробники цих речовин є одними з найбільш прибуткових кримінальних підприємців у всьому світі, які співпрацюють із злочинними угрупованнями у глобальному масштабі.

Загроза **кіберзлочинності** зростає протягом останніх років, не тільки з точки зору кількості повідомлених атак, але й з точки зору їх складності. Кіберзлочинність, враховуючи її латентний характер, ймовірно, суттєво занижена. Стрімка динаміка цифровізації суспільства та економіки постійно створює нові можливості для кіберзлочинців. Шахрайські схеми використовують переваги цифрової ери. Схеми шахрайства в Інтернеті спрямовані на приватних осіб, підприємства та організації державного сектору.

Протягом останніх років спостерігається постійне зростання активності, пов'язаної із **сексуальним насильством над дітьми в Інтернеті**, проте, з огляду на значну латентність, вірогідно й воно за показниками є занадто заниженим. Багато потерпілих лишаються невідомими, а їхні кривдники не виявлені.

Ринок послуг з **незаконного ввезення мігрантів** зберігся, незважаючи на консолідацію міграційних потоків, що надходять до ЄС після розпаду міграційної кризи. Полегшення в'їзду в ЄС коливається відповідно до змін маршрутів в'їзду, тоді як полегшення вторинного переміщення та легалізація перебування є менш помітним, але однаково вигідним для злочинних мереж. Безрозсудність злочинних мереж яскраво проілюстрована цією злочинною діяльністю. Нелегальні мігранти зазнають високої плати за послуги, які дедалі частіше порушують їх фізичну та психологічну цілісність під час подорожі. Крім того, вони часто вразливі для подальшої експлуатації після прибуття.

Кілька етапів кримінального процесу щодо **торгівлі людьми**, таких як вербування жертв та реклама послуг, майже повністю перемістилися в онлайн-сегмент. Межа між жертвою та співучасником стала розмитою, жінки-жертви також взяли на себе організаційні ролі, а здавалося б, офіційні ділові угоди не дозволяють жертвам ідентифікувати себе як такі.

Загальна кількість випадків організованої **майнової злочинності** залишається високою, особливо це стосується крадіжок зі зломом будинків: понад один мільйон випадків на рік. Мобільні організовані злочинні групи продовжують «гастролювати» від регіону до регіону та країни до країни, вчиняючи організовані злочини проти власності. Вони легко переходять від внутрішніх крадіжок до крадіжок, спрямованих на бізнес-приміщення, фізичних атак на банкомати, шахрайських схем, злочинів на вантажному транспорті, кишенькових крадіжок, крадіжок у магазинах або крадіжок металу, залежно від сезону або ринкових обставин.

Управління відходами є прибутковою галуззю, яка швидко розвивається, яка все більше приваблює злочинців. Більшість злочинів, **пов'язаних із відходами**, здійснюються через компанії. Злочинці прагнуть проникнути та експлуатувати галузі переробки та відновлюваної енергії. Ці два сектори мають суттєве зростання і залучатимуть як приватні інвестиції, так і державне фінансування. Незаконний обіг відходів є серйозним кримінальним правопорушенням, яке приносить значний прибуток і завдає значної шкоди навколишньому середовищу та здоров'ю людей.

Врахування цих прогнозних даних має бути орієнтиром у побудові короткострокових та довгострокових стратегій протидії організованим формам злочинності в Україні, у т.ч. їх реалізації на регіональних рівнях. Серед пріоритетних завдань у подоланні організованої злочинності в Україні є концентрація зусиль на виявленні та припиненні діяльності організованих груп та злочинних організацій, пов'язаних з обігом наркотиків, зброї та вибухових речовин, торгівлею людьми та нелегальною міграцією, екологічними злочинами, та корупційною злочинністю, а також активізація діяльності щодо здійснення паралельних фінансових розслідувань з метою розшуку та арешту активів від злочинної діяльності та підриву її економічного підґрунтя.